

Robert Stefanicki

Uniwersytet Wrocławski

ORCID 0000-0002-6087-4231

robert.stefanicki@uwr.edu.pl

Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziego. Komentarz do wyroku Sądu Najwyższego, sygn. SNO 17/2018*

Słowa kluczowe: odpowiedzialność dyscyplinarna, przewinienie służbowe, przewlekłość postępowania, społeczna szkodliwość

Streszczenie. Wypadek mniejszej wagi jest postacią czynu o znamionach przewinienia dyscyplinarnego typu podstawowego, charakteryzującą się przewagą elementów łagodzących o charakterze przedmiotowo-podmiotowym nad negatywnymi. O uznaniu przewinienia służbowego, polegającego na rażącej i oczywistej obrazie przepisów prawa za wypadek mniejszej wagi, decyduje ocena jego społecznej szkodliwości, obniżonej w wyniku uwzględnienia określonych okoliczności charakteryzujących stronę przedmiotową i podmiotową czynu, ale nie do granic znikomości.

Sędzia odpowiada dyscyplinarnie za przewinienia służbowe, w tym za oczywistą i rażącą obrazę przepisów prawa i uchybienia godności pełnionego urzędu. Wyróżnienie norm aksjologicznych i etycznych pozwala na stawianie pewnych granic dla weryfikowania postępowań w sprawach dotyczących zachowań sprzecznych z zasadami deontologii zawodowej, powagą urzędu lub czynów uderzających w prestiż zawodu. Istotnym problemem dla praktyki wdrażania zawodowych standardów jest zachowanie dostatecznej proporcji między zastosowanymi środkami a skalą przewinienia służbowego. Przedstawiony materiał wpisuje się w niniejszą problematykę. Sąd Najwyższy w trybie rozstrzygnięcia reformatoryjnego odstąpił od wymierzenia obwinionemu sędziemu kary dyscyplinarnej, zastrzegając jednocześnie, że ma ono charakter wychowawczy, ponieważ stanowi poważną przestrożę na przyszłość.

Commentary to the Supreme Court decision, reference number SNO 17/2018

Keywords: disciplinary responsibility, misconduct, length of proceedings, public harm caused

Summary. A judge shall be subject only to disciplinary proceedings for any misconduct, including an obvious and blatant offense against the law and the conduct unbecoming of an office. The distinction of axiological and theoretical norms allows setting certain boundaries for verifying the proceedings in cases concerning behavior contrary to the principles of occupational deontology, the authority of the office or acts that threaten the prestige of the profession. An important problem for the practice of implementing professional standards is to maintain a sufficient balance between the means employed and the scale of the misconduct. The material we are considering at the moment is part of this debate. The Supreme Court by way of a reformatory decision waived the disciplinary penalty imposed on the accused judge.

* Komentarz do wyroku SN z dnia 16.04.2018 r., sygn. SNO 17/2018, LEX nr 2549238.

I. Zawód sędziego należy do profesji zaufania publicznego, charakteryzującej się szczególnym etosem. Przy czym stawiane im wysokie zawodowe i etyczne wymogi powinny dotyczyć dochowania realnego standardu profesjonalizmu i uczciwości. Społecznie szkodliwa jest zarówno praktyka pobłażania, jak i orzekania surowych sankcji dyscyplinarnych wobec sędziów, gdy brak jest ku temu dostatecznych podstaw. Instrumenty prawa z zakresu rozstrzygnięcia o odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów stanowią ważki mechanizm budowania świadomości prawnej społeczeństwa, kształtowania społecznego przekonania, że stawia się im wysokie wymogi, a w wypadku ich niedochowania nakłada sankcje odpowiednie do skali naruszeń. Istotnym problemem jest zabezpieczenie stosownej równowagi w omawianym zakresie. Z powyższego punktu widzenia na uwagę zasługuje komentowany wyrok SN z dnia 16 kwietnia 2018 r.

II. Rozstrzygnięcie zapadło w następujących okolicznościach. Sąd Apelacyjny – Sąd Dyscyplinarny uznał obwinionego sędziego Sądu Rejonowego za winnego popełnienia przewinienia służbowego, o którym stanowi art. 107 § 1 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych¹. Na tej podstawie w związku z art. 109 § 1 pkt. 2 tegoż aktu wymierzył mu karę nagany. Za podstawę wspomnianego rozstrzygnięcia Sąd ten przyjął, że w okresie sześciu lat objętym niniejszym postępowaniem dyscyplinarnym dopuścił się on „w sposób oczywisty i rażąco naruszenia przepisów prawa procesowego” poprzez m.in. brak koncentracji materiału dowodowego, kilkumiesięczne odraczanie terminów rozpraw oraz niepodejmowanie środków dyscyplinujących oskarżonego i obrońców. Na podstawie zebranego materiału dowodowego Sąd ten, w uzasadnieniu przytoczonego wyroku, zrekonstruował zarzucane obwinionemu determinanty przewlekłości toczonego postępowania przez jego przerywanie lub odraczanie z różnych przyczyn, w tym m.in. ze względu na niestawiennictwo świadków, a także oskarżonego lub jego obrońcy, poświadczonych zwolnieniami wydawanymi przez lekarza sądowego. Wpływ na długość postępowania miało też zarzucanie sądu różnymi, jak się okazało bezpodstawnymi wnioskami, w tym o wyłączenie obwinionego sędziego od rozpoznania sprawy, a także zmianę całego składu orzekającego od jej rozpoznania oraz wniesione przez oskarżonego zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa. Na niekorzyść sędziego przemawiały wyniki lustracji pracy przeprowadzonej w Wydziale Sądu Rejonowego, w którym orzekał. Dokonujący jej sędzia wizytator stwierdził, że sprawa będąca przedmiotem oceny była prowadzona z naruszeniem przepisów prawa procesowego, które wskazano na wstępie. Te ustalenia przyjął też Sąd Apelacyjny. Podniósł wpraw-

¹ Art. 107 § 1 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych z dnia 27.07.2001 r., t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 23.

dzie, że do przewlekłości postępowania przyczynili się w sposób niebudzący wątpliwości zarówno oskarżony, jak i jego obrońcy, ale obwiniony sędzia, akceptując zaświadczenia lekarskie przez nich przedstawione, nie podjął dostatecznych prób ustalenia, czy w okresie objętym zwolnieniami obrońca nie wykazywał aktywności zawodowej w innych instytucjach, kładąc szczególny akcent na powinnościowe zachowania obwinionego. We wniesionym do SN odwołaniu od rozstrzygnięcia Sądu Apelacyjnego obwiniony zaskarżył je w całości, zarzucając istotne, gdyż mające wpływ na treść wyroku, naruszenia przepisów postępowania karnego oraz błąd w ustaleniach faktycznych, przyjętych za podstawę wyroku. Formułując powyższe zarzuty, wniósł o jego zmianę w całości przez uniewinnienie go, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania².

III. Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 16 kwietnia 2018 r. zmienił zaskarżone orzeczenie w ten sposób, że przypisany obwinionemu czyn uznał za przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi i na podstawie art. 109 § 5 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych odstąpił od wymierzenia kary dyscyplinarnej, a w pozostałej części utrzymał wyrok w mocy. Należy już na wstępie podnieść, że niniejsze rozstrzygnięcie miało charakter reformatoryjny³. Zastosowanie tego modelu ma tu istotne znaczenie, ponieważ skraca okres niepewności co do położenia prawnego sędziego oraz ma wpływ na koszty procesowe. W uzasadnieniu prawnym rozstrzygnięcia Sąd Najwyższy podniósł, że – stosownie do art. 107 § 1 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych – za przewinienia służbowe, w tym „oczywistą i rażącą obrazę przepisów prawa i uchybienia godności urzędu”⁴, sędzia odpowiada dyscyplinarnie⁵. Aby jednak taką odpowiedzialność obwinionemu przypisać, należy w sposób nie-

² Por. na temat przewlekłości postępowania postanowienie SN z dnia 19.12.2019 r., I NSP 173/19.

³ Zob. postanowienie SN z dnia 27.09.2013 r., II KK 235/13, LEX nr 1375773.

⁴ Pojęcie godności urzędu nie jest zdefiniowane w konstytucji ani w innych ustawach, choć jest terminem normatywnym. Brak definicji, niesprecyzowanie tego terminu, tworzącego pewien rodzaj wzorca, którym kierować się powinna konkretna osoba pełniąca funkcję publiczną i który ma być podstawą autorytetu reprezentowanej przez tę osobę instytucji, należy uznać za celowe i konieczne wobec niemożliwych do skodyfikowania wszystkich wymogów stawianych osobie pełniącej urząd, tak postanowienie SN z dnia 27.07.2016 r., SDI 6/16.

⁵ Na temat charakteru tej odpowiedzialności i zakresu immunitetu materialnego I. Bogucka, P. Skuczyński, S. Sykuna, [w:] *Etyka urzędnicza i etyka służby publicznej*, red. R. Hauser, Warszawa 2016, s. 495-496. Warto zauważyć, że w dyskusji nad etyką sędziowską można wyróżnić z jednej strony sferę uczciwości sędziego i jego zachowania w sferze publicznej, a z drugiej aktywność sędziego w procesie stosowania prawa, P. Kaczmarek, *Tożsamość prawnika jako wykonawcy roli zawodowej*, Warszawa 2014, s. 100 i powołana literatura przedmiotu. Biorąc pod uwagę pierwszy aspekt (por. postanowienie SN z dnia 9.05.2019 r., II DSI 67/18), zauważono, że przedmiotem „pieczy” nad urzeczywistnianiem zaufania publicznego jest należyte wykonywanie zawodów w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony. Z tą drugą sferą mamy do czynienia w niniejszym orzeczeniu.

budzący wątpliwości wykazać, opierając się na całokształcie zebranych dowodów, że doszło do naruszenia w wykonywaniu zadań i obowiązków służbowych sędziego oraz norm zawartych w przepisach prawa materialnego oraz procesowego, leżących u podstaw działalności orzeczniczej sędziów, które wskazywałyby kumulatywnie cechy naruszeń identyfikowanych jako „oczywiste” i „rażące”⁶.

IV. Sięgając w tym zakresie do dotychczasowego dorobku orzeczniczego, Sąd Najwyższy w komentowanym wyroku zwrócił uwagę na badanie pod kątem, czy w okolicznościach sprawy doszło do „oczywistego naruszenia prawa”, co z kolei wymaga dokonywania pewnych zestawień i wartościowania. Wagę zarzucanych obwinionemu naruszeń należy odnosić do rodzaju, istoty i rozmiaru, popełnionego przy interpretacji prawa, błędu⁷. Wskazane kwantyfikatory pozwalają ocenić, czy zostały spełnione przesłanki sankcjonowania dyscyplinarnego zachowań sędziego. Z kolei „rażącą” obrazę prawa należy, zdaniem SN, wiązać ze skutkami błędnego zastosowania przez sędziego obowiązującej normy prawnej⁸. Konsekwencje jej miałyby polegać na narażeniu praw i interesów strony albo wyrządzenia jej szkody. Następstwem materialnego przewinienia służbowego sędziego, polegającego na „oczywistej” i „rażącej” obrazie prawa, musi być jego społeczna szkodliwość. Także w piśmiennictwie trafnie przyjmuje się⁹, że przy ocenie zachowań sędziego należy

⁶ Sędzia dopuszczający się bez refleksji rażących naruszeń zasad etyki sędziowskiej, których re-spektowanie z niezwykłą starannością ma zasadnicze znaczenie dla zachowania dobra i powagi wymiaru sprawiedliwości, traci przymiot „nieskazitelności” charakteru i musi się liczyć – zauważa SN (wyrok z dnia 24.08.2006 r., SNO 54/06) – z najsurowszą karą złożenia z urzędu. Sędzia powinien w takim wypadku ponieść konsekwencje w imię konieczności takiego kształtowania zewnętrznych wizerunku wymiaru sprawiedliwości, aby w opinii społecznej nie zachodziły uzasadnione okolicznościami wątpliwości co do postawy etycznej sędziego, zarówno w czasie wykonywania obowiązków służbowych, jak i poza służbą. Jest oczywiste (tak M. Laskowski, *Uchybienie godności urzędu sędziego jako podstawa odpowiedzialności dyscyplinarnej*, rozdz. IV: *Godność urzędu w zasadach etyki zawodowej sędziów, pkt 3 Kodeksy etyczne, zasady etyki zawodowej sędziów, wraz z cytowanym orzecznictwem i literaturą przedmiotu*, Warszawa 2019), że takiej postawy wymaga szeroko pojęte dobro wymiaru sprawiedliwości, więc zarówno środowisko sędziowskie, jak i opinia publiczna powinny otrzymywać jednoznaczny sygnał, że naganne z tego punktu widzenia zachowanie sędziego musi spotkać kara współmierna do stopnia naruszenia obowiązków służbowych.

⁷ Przyjmuje się tutaj za podstawę warunki, w jakich orzekają sędziowie, wszelkie okoliczności mogące mieć wpływ na podejmowane przez nich decyzje. Uwzględnia się tutaj za punkt odniesienia wzorce realne, a więc standardy możliwe do osiągnięcia, szerzej A. Peyrefitte, *Wymiar sprawiedliwości: między ideałem a rzeczywistością*, Warszawa 1987, s. 122. Jednak etos zawodu sędziowskiego nie pozwala na dokonywanie odwołań do przedstawicieli innych zawodów, mających na celu złagodzenie wymagań moralnych stawianych sędziom, tak wyrok SN z dnia 24.08.2006 r.

⁸ Por. postanowienie NSA z dnia 25.06.2008 r., II FSK 569/07.

⁹ J. Bodio, „Nieskazitelność charakteru” jako kwalifikacja zawodowa sędziego (wpływająca na jego wizerunek), „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury” 2013, nr 4, s. 12. Przykład może stanowić § 23 Zbioru Zasad Etyki Zawodowej Sędziów i Asesorów Sądowych (tj. <http://www.krs.pl/admin/files/dls-zzez/sed2.pdf>): „Sędzia powinien powściągliwie korzystać z mediów społecznościowych. Jego postanowienia nie przewidują sankcji za naruszenie określonych w Zbiorze zasad, ponieważ ich naruszenie nie jest tożsame z popełnieniem deliktu dyscyplinarnego, defi-

brać za punkt odniesienia ich społeczny odbiór¹⁰. Zwrot „społeczna szkodliwość” jest zaliczany do kategorii niedookreślonych znaczeniowo, podlegających ważeniu (balansowaniu) w procesie stosowania prawa, opierając się na całokształcie okoliczności i uwarunkowań konkretnego przypadku¹¹. Tego rodzaju konstrukcja językowa wypełniana treścią w procesie stosowania prawa przez sądy (organy administracji) służy uelastycznieniu prawa¹², jego dostosowywaniu do zmieniających się warunków zewnętrznych oraz oczekiwań społecznych, co należy łączyć z aksjologią prawa, z wyborem słusznego rozstrzygnięcia. Zatem zakres władzy dyskrecjonalnej organu stosującego prawo musi się mieścić w powyższych ramach. Ocena wiarygodności i mocy dowodów jest podstawowym zadaniem sądu orzekającego, wyrażającym istotę sądenia, a więc i rozstrzygnięcia kwestii spornych w warunkach niezawisłości.

V. W omawianej sprawie przedmiotem badania jurydycznego była zarzucona sędziemu przewlekłość prowadzonego przez niego postępowania, stwierdzona prawomocnym postanowieniem Sądu Okręgowego. Zdaniem Sądu Najwyższego oceniany w postępowaniu dyscyplinarnym sędzia trafnie zarzucił, że Sąd Apelacyjny – wbrew dyrektywom wynikającym z powołanych we wniosku przepisów kodeksu postępowania karnego¹³ – w niedostatecznym zakresie dokonał ustaleń i wyciągnął na ich podstawie wnioski co do przyczyn stwierdzonej przewlekłości procedowania. Potwierdził, że także uzasadnienie zaskarżonego wyroku zawierało istotne, podniesione w odwołaniu przez skarżącego mankamenty. Jednak w ocenie Sądu Najwyższego powyższe uchybienia nie stanowią samodzielnej podstawy do uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania¹⁴. W sytuacji, gdy Sąd Najwyższy dysponuje – jak to było w omawianym wypadku –

niowanego w ustawie jako »oczywiste« i »rażące« naruszenie prawa albo uchybienie godności zawodu, ale nie jest wykluczone posiłkowe posługiwanie się nim w toku powadzonych postępowań dyscyplinarnych”, K. Gonera, [w:] *Etyka zawodów prawniczych w praktyce. Wzajemne relacje i oczekiwania*, red. G. Borkowski, Lublin 2012, s. 90.

¹⁰ Paradygmaty wymiaru sprawiedliwości spełnia tylko takie wdrażanie prawa, które współgra ze społecznym poczuciem sprawiedliwości, więcej J. Skorupka, *O sprawiedliwości procesu karnego*, Warszawa 2013, s. 95.

¹¹ W orzecznictwie Sądu Najwyższego konsekwentnie akcentowana jest niezbędność kompleksowego podejścia do oceny sędziego pod kątem miarkowania wymierzonej mu kary dyscyplinarnej.

¹² Podobne cechy zwrotu niedookreślonego ma odnoszony do sędziów wymóg nieskazitelności charakteru, w kwestii znaczenia tego rodzaju klauzul M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady – reguły – wskazówki*, Warszawa 2002, s. 170.

¹³ Zob. też na temat odpowiedniego stosowania przepisów kodeksu postępowania karnego B. Adamiak, J. Borkowski, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 28; P. Czarnecki, *Postępowanie dyscyplinarne wobec osób wykonujących prawnicze zawody zaufania publicznego*, Warszawa 2013, s. 74.

¹⁴ Zob. też wyrok NSA z dnia 23.05.2014 r. (II OSK 1009/14) na temat uchybienia przepisowi art. 141 § 1 Prawa o ustroju sądów powszechnych, które „nie może mieć żadnego znaczenia dla »wyniku sprawy« w kontekście podstawy kasacyjnej”. Z istoty kasacji, będącej nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, wynika (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10.04.2014 r., sygn. akt VI KZ 2/14, LEX nr 1444635), że dotyczy ona wyłącznie orzeczeń, którymi definitywnie i ostatecznie zakończono

dostatecznym materiałem dowodowym, może rozstrzygnąć merytorycznie spór. Mając to na uwadze, dokonał własnych ustaleń i ocen zebranego w sprawie materiału procesowego, które doprowadziły do uznania przewinienia dyscyplinarnego przypisanego obwinionemu za wypadek mniejszej wagi¹⁵.

VI. Sąd Najwyższy, czerpiąc przy dookreślaniu kluczowych pojęć z dorobku orzeczniczego¹⁶, przyjął, że wypadek mniejszej wagi jest „postacią czynu o znamionach przewinienia dyscyplinarnego typu podstawowego, charakteryzującą się tylko przewagą elementów łagodzących o charakterze przedmiotowo-podmiotowym¹⁷ nad elementami negatywnymi¹⁸. Dokonywanie balansowania przez zestawienie przesłanek za i przeciw przekłada się na ustalenie skali przewinienia służbowego. Niniejsze podejście bazuje na trafnym zestawianiu działań bądź zaniechań sędziego z obiektywnym wzorcem, modelem zachowań realnych, a nie idealnych, wręcz niemożliwych do osiągnięcia w praktyce¹⁹. Podobnie uczynił to Sąd Najwyższy w uzasadnieniu jednego z wyroków²⁰, w którym podniósł, że jakkolwiek w ustawie – Prawo o ustroju sądów powszechnych nie wprowadzono definicji legalnej przewinienia dyscyplinarnego mniejszej wagi, niemniej jednak należy przyjąć, iż chodzi tu o sytuacje, w których występuje przewaga elementów łagodzących. Te ostatnie mogą przesądzać o niewielkiej szkodliwości zachowania obwinionego dla służby sędziowskiej oraz niewielkim stopniu zawinienia. Mamy tu więc do czynienia z dokonywaniem ważenia, w drodze zestawiania ze sobą różnych zachowań i ich gradacją pod omawianym kątem²¹.

no postępowanie oraz nie jest możliwy jakkolwiek inny tryb wyeliminowania z obrotu prawnego orzeczenia dotkniętego rażącym naruszeniem prawa.

¹⁵ Art. 109 § 5 Prawa o ustroju sądów powszechnych. Warto też odnieść się do wytyku judykacyjnego, który jest wprawdzie poza systemem orzeczeń o charakterze dyscyplinarnym, ale szeroko jego cel i charakter został omówiony w orzecznictwie sądowym. Wytknięcie można stosować, gdy bezsporny błąd w stosowaniu prawa ma pewien stopień wagi i znaczenia zarówno dla rozpoznawanej sprawy, jak i praktyki w innych sprawach, więc wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 15.01.2009 r., K 45/07, OTK-A 2009, nr 1, poz. 3; postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23.02.2018 r., SNO 62/17, 12.12.2018 r., III PO 10/18.

¹⁶ „Utrwalona linia orzecznicza nie jest bowiem orzekaniem na podstawie zwyczaju, a wręcz przeciwnie, orzekaniem na podstawie aktów prawnych i tworzeniem spójnej wykładni wskazanych przepisów”, tak postanowienie NSA z dnia 25.06.2008 r., II FSK 569/07.

¹⁷ Wyroki SN m.in. z dnia: 9.10.1996 r., V KKN 79/96, 14.02.2019 r., I DSK 5/18.

¹⁸ Na konieczność zestawiania ze sobą łagodzących i obciążających okoliczności przy ocenie działań sędziego w procesie stawiania mu zarzutów dyscyplinarnych zwraca też uwagę SN w wyroku z dnia 10.10.2006 r., SNO 57/06.

¹⁹ Na uwagę zasługuje wyrok NSA z dnia 10.10.2018 r., II GSK 3404/16.

²⁰ Wyrok z dnia 8.02.2011 r., SNO 1/11.

²¹ Na temat przewinienia służbowego w zestawieniu z kategorią przestępstwa zob. T. Ereciński, J. Gudowski, J. Iwulski, [w:] *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Komentarz*, red. J. Gudowski, Warszawa 2009, s. 440 i n. oraz powołane orzecznictwo.

VII. O uznaniu przewinienia służbowego sędziego, polegającego na oczywistej obrazie przepisów prawa za wypadek mniejszej wagi, decyduje jego kwalifikacja przez pryzmat społecznej recepcji. Ocena społecznej szkodliwości powinna być dokonana z uwzględnieniem całokształtu okoliczności charakteryzujących stronę podmiotową i przedmiotową czynu²². Zasadniczym punktem odniesienia kwalifikacji przewinienia służbowego obwinionego było tutaj jedno, pejoratywnie ocenione, ze względu na przewlekłość postępowania, wieloletnie prowadzenie sprawy przez skarżącego sędziego²³. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku nie podważył istotnej roli sprawności toczonych postępowań. Wymóg rozstrzygnięcia bez zbędnej zwłoki jest elementem ochrony sądowej każdej jednostki, gwarantowanej ustawą zasadniczą (art. 45 Konstytucji)²⁴. Podkreślił ponadto, że przewlekłość postępowania stanowi jedno z najbardziej dolegliwych zjawisk w wymiarze sprawiedliwości, rzutujących niekorzystnie na jego odbiór społeczny²⁵. Jednak niedopuszczalnym uproszczeniem w prowadzonym postępowaniu dyscyplinarnym pozostaje wnioskowanie o odpowiedzialności cywilnej sędziego z powyższego tytułu, bez gruntownego zbadania przyczyn takiego stanu rzeczy, a więc z pominięciem dostatecznej analizy zachowań stron w okolicznościach indywidualnego przypadku. Brak wszechstronnego i rzetelnego zbadania uwarunkowań, w jakich wystąpiła skarżona przewlekłość postępowania, prowadzić może do wielce krzywdzących dla obwinionego ocen, a także rzutować na postrzeganie środowiska sędziowskiego w krzywym zwierciadle. W świetle trafnej kwalifikacji dokonanej przez Sąd Najwyższy ogół zebranego w sprawie materiału dowodowego wskazuje z jednej strony na niewielki stopień winy nieumyślnej obwinionego oraz z drugiej „na wyjątkowe nasilenie złej woli ze strony oskarżonego oraz jego obrońców, polegające na wieloletniej obstrukcji procesowej oraz rażących nadużyciach procesowych ze strony samego oskarżonego

²² Takie wszechstronne i kompleksowe podejście do badania zaprezentował Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 20.11.2015 r. (sygn. akt SNO 72/15), w którym podniósł, że skoro działanie sędziego nie nosiło cech złej woli lub umyślnego zaniedbywania obowiązków, a stopień społecznej szkodliwości przewinienia służbowego, uwzględniający wskazania zawarte w art. 115 § 2 Kodeksu karnego, nie był znaczny, odstępianie od wymierzenia jej kary dyscyplinarnej było wynikiem prawidłowej wykładni art. 109 § 5 Prawa o ustroju sądów powszechnych.

²³ Szerzej R. Stefanicki, *Skarga na przewlekłość postępowania sądowego z perspektywy standardów konstytucyjnego prawa do sądu*, „Przegląd Sejmowy” 2016, nr 3, s. 45 i n.

²⁴ Jest tu problem (zresztą o zasięgu ponadnarodowym) sprostania owemu wyzwaniu przez władzę publiczną, tak „Przewlekłość postępowania sądowego”, konferencja Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 23.06.2017 r.

²⁵ Sprawiedliwość stanowi podstawową wartość procesu karnego, J. Skorupka, *op. cit.*, s. 182 i n., ale też jest wytyczną postępowań dyscyplinarnych, o których tutaj mowa. Normy prawne nie tylko chronią dobrą, wyznaczając sankcje za zachowania je naruszające, ale, zdaniem P. Skuczyńskiego (*Granice odpowiedzialności dyscyplinarnej*, [w:] *Odpowiedzialność dyscyplinarna*, red. P. Skuczyński, P. Zawadzki, Warszawa 2008, s. 13), jednocześnie chronią adresatów tych norm przed dowolnością i arbitralnością w wymierzaniu kar.

oraz jego obrońców”. Ich działania oraz zaniechania miały niewątpliwie wpływ na zarzuconą obwinionemu przewlekłość prowadzonego postępowania.

VIII. Niekwestionowanym atutem analiz przeprowadzonych przez Sąd Najwyższy i wyprowadzanych na ich podstawie wniosków jest umieszczenie zarzutów, stawianych obwinionemu w szerszej perspektywie oceny jego wizerunku, postrzeganego przez całokształt jego zawodowych dokonań pod omawianym kątem sprawności procedowania. O dochowaniu właściwego trybu postępowań w prowadzonych przez niego procesach i zachowaniu wymogów profesjonalnej staranności w działaniu świadczą, niekwestionowane zresztą przez Sąd Apelacyjny, dotychczasowe, konkretne jego osiągnięcia, wyrażające się liczbą przeprowadzonych skutecznie postępowań²⁶. Zatem nie mamy tutaj do czynienia z nagminnością negatywnych zachowań w służbie, które mogłyby obciążać obwinionego w sprawie sędziego. Szczególny akcent, zresztą trafnie, SN położył na działania na zwłokę oskarżonego oraz jego obrony, które w dużym stopniu przyczyniły się do przewlekłości. Zważywszy na fakt, że działania oskarżonych stosunkowo często destrukcyjnie wpływają na tok prowadzonych postępowań, należałoby przedsięwziąć bardziej energiczne, wykazujące dostateczną skuteczność środki dyscyplinujące, aby nie opłacało się naruszyć łamać prawo. Niewątpliwie jedną z kluczowych funkcji postępowania kontrolnego jest korekcja błędnych rozstrzygnięć sądowych poprzez ich uchylene lub zmianę²⁷. Opierając się na całokształcie zebranego materiału dowodowego, uznał wymierzoną przez Sąd Apelacyjny karę za krzywdzącą dla obwinionego, dlatego orzekł jak w sentencji. Zastrzegł jednocześnie, że ma charakter

²⁶ Podobną argumentację przedstawił SN w uzasadnieniu wyroku z dnia 16.03.2018 r., SNO 9/18, LEX nr 2469504. Wskazał w nim m.in. na potrzebę całościowej oceny obwinionego sędziego. Mając na uwadze powyższe, należy brać pod uwagę m.in. dane statystyczne wskazujące na ponadprzeciętną liczbę rozpoznawanych i zakończonych spraw. Są to doświadczenia pozytywne, wieloletnie, które powinny być wzięte pod uwagę przy ważeniu, czy obwiniony utracił nieskazitelność charakteru, jak również stanowić okoliczność łagodzącą w procesie wymiaru kary. W kwestii całościowego spojrzenia na zabezpieczenie wskazanej wartości przy ocenie w związku z powoływaniem na stanowisko G. Borkowski, *Nieskazitelność charakteru a powołanie do wykonywania zawodów prawniczych*, [w:] *Etyka zawodów prawniczych w praktyce. Wzajemne relacje i oczekiwania*, red. G. Borkowski, Lublin 2012, s. 209-210.

²⁷ Szerzej M. Fingas, *Orzekanie reformatoryjne w instancji odwoławczej w polskim procesie karnym*, Warszawa 2016, s. 200-201; C. Kulesza, A. Niegierewicz, I. Urbaniak-Mastalerz, *Rzetelność postępowania odwoławczego w świetle badań aktowych*, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny” 2017, nr 39, s. 25 i n.

wychowawczy²⁸, przez zwrócenie uwagi na problem, powinna stanowić poważną przestrożę na przyszłość, a więc mieć wymiar dyscyplinujący²⁹.

IX. Komentowane orzeczenie Sądu Najwyższego zasługuje na uwagę też z tego względu, że wpisuje się ono w szerszy, sygnalizowany już wielokrotnie w jego judykatach kontekst aksjologicznego i prakseologicznego stosowania prawa. Nie budzi wątpliwości przedstawiona przez ten sąd teza, że odpowiedzialność dyscyplinarną powodują jedynie takie naruszenia norm prawnych, regulujących zadania i obowiązki służbowe sędziego oraz norm zawartych w przepisach prawa materialnego, procesowego, będących podstawą działalności orzeczniczej sędziów, które są jednocześnie „oczywiste” i „rażące”. Przy czym cechą materialną przewinienia służbowego powinna być jednocześnie jego społeczna szkodliwość. Ocena, czy występuje ona w okolicznościach badanego przypadku, wymaga starannegoważenia. Dokonywanie ocen w przedmiocie przewinienia służbowego musi być stosowane z respektowaniem wymogów proporcjonalności. Słusznie zatem przyjął Sąd Najwyższy w jednym z wyroków³⁰, że wymierzenie kary dyscyplinarnej sędziemu jest procesem złożonym, gdyż obliguje do łącznego uwzględnienia wszystkich okoliczności (za i przeciw), nie przypisując nadrzędnej funkcji tylko jednym z nich, powinno poszukiwać sankcji współmiernej do popełnionego przewinienia dyscyplinarnego i stopnia winy. Społecznie szkodliwe i jednocześnie krzywdzące dla ocenianego sędziego jest sięganie do sankcji dyscyplinarnych bez dostatecznego zdiagnozowania sytuacji faktycznej i prawnej, uwzględnienia całokształtu okoliczności czynu i jego uwarunkowań, istotnych z perspektywy znamion strony przedmiotowej i podmiotowej przewinienia dyscyplinarnego i nadanie im adekwatnego

²⁸ Takim prawno-administracyjnym instrumentem sygnalizacyjnym, nakierowanym na sanowanie stwierdzonych błędów w bieżącej pracy i uniknięcie, w przyszłości, podobnych rażących uchybień w stosowaniu prawa, jest „zwrócenie uwagi na piśmie” w wypadku dyscyplinowania prokuratorów. Tym różni się od środków dyscyplinarnych, że jedynym celem nie jest represyjność i ukaranie sprawcy konkretnego uchybienia, ale wymiar kary należy już do sądu dyscyplinarnego, zob. wyrok SN z dnia 24.09.2019 r., II DSI 56/19, LEX nr 2722601.

²⁹ Na marginesie należy zauważyć, że w jednym z postanowień SN zauważył, iż obowiązujące w Kodeksie karnym dyrektywy sądowego wymiaru kary nie preferują którejkolwiek z nich w postaci stopnia winy, społecznej szkodliwości czynu, prewencji generalnej i indywidualnej, a obowiązkiem sądu jest orzeczenie wymiaru kary w taki sposób, by uzyskać efekt „trafnej reakcji karnej”, uwzględniając każdą z tych dyrektyw sądowego wymiaru kary. Ponadto na dodanie zasługuje uwaga, że zgodnie z utrwalonym w tej mierze stanowiskiem sądów administracyjnych, informacjom związanym z publicznoprawną sferą postępowania dyscyplinarnego należy przypisywać walor informacji publicznej, wyrok NSA z dnia 10.01.2018 r., I OSK 511/16.

³⁰ W uzasadnieniu rozstrzygnięcia z dnia 16.03.2018 r., SNO 9/18, LEX nr 2469504.

znaczenia³¹. Sąd Najwyższy w przedstawionych analizach na rzecz zapadłego rozstrzygnięcia trafnie przyjął, że z zawodem sędziego wiązać należy wysokie standardy profesjonalizmu i rzetelności, jednak należy dodać, że sam charakter wykonywania zawodu „wymaga nader delikatnych przejawów czuwania nad takim właśnie spełnianiem”³², a punktem odniesienia powinien być zawsze wzorzec realny, a więc możliwy do spełnienia w danych warunkach i okolicznościach zewnętrznych.

Literatura

- Adamiak B., Borkowski J., *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 2012.
- Bodio J., „Nieskazitelnosc charakteru” jako kwalifikacja zawodowa sędziego (wpływająca na jego wizerunek), „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury” 2013, nr 4.
- Bogucka I., Skuczyński P., Sykuna S., [w:] *Etyka urzędnicza i etyka służby publicznej*, red. R. Hauser, Warszawa 2016.
- Borkowski G., *Nieskazitelnosc charakteru a powołanie do wykonywania zawodów prawniczych*, [w:] *Etyka zawodów prawniczych w praktyce. Wzajemne relacje i oczekiwania*, red. G. Borkowski, Lublin 2012.
- Czarnecki P., *Postępowanie dyscyplinarne wobec osób wykonujących prawnicze zawody zaufania publicznego*, Warszawa 2013.
- Ereciński T., Gudowski J., Iwulski J., [w:] *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Komentarz*, red. J. Gudowski, Warszawa 2009.
- Fingas M., *Orzekanie reformatoryjne w instancji odwoławczej w polskim procesie karnym*, Warszawa 2016.
- Gonera K., [w:] *Etyka zawodów prawniczych w praktyce. Wzajemne relacje i oczekiwania*, red. G. Borkowski, Lublin 2012.
- Kaczmarek P., *Tożsamość prawnika jako wykonawcy roli zawodowej*, Warszawa 2014.
- Kulesza C., Niegierewicz A., Urbaniak-Mastalerz I., *Rzetelnosc postępowania odwoławczego w świetle badań aktowych*, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny” 2017, nr 39.
- Laskowski M., *Uchybienie godności urzędu sędziego jako podstawa odpowiedzialności dyscyplinarnej*, Warszawa 2019.
- Peyrefitte A., *Wymiar sprawiedliwości: między ideałem a rzeczywistością*, Warszawa 1987.
- Skorupka J., *O sprawiedliwości procesu karnego*, Warszawa 2013.
- Skuczyński P., *Granice odpowiedzialności dyscyplinarnej*, [w:] *Odpowiedzialność dyscyplinarna*, red. P. Skuczyński, P. Zawadzki, Warszawa 2008.
- Stefanicki R., *Skarga na przewlekłość postępowania sądowego z perspektywy standardów konstytucyjnego prawa do sądu*, „Przegląd Sejmowy” 2016, nr 3.
- Zieliński M., *Wykładnia prawa. Zasady – reguły – wskazówki*, Warszawa 2002.

³¹ Bez wpływu dla zakwalifikowania przewinienia dyscyplinarnego, jako wypadku mniejszej wagi, pozostają okoliczności leżące poza czynem, w tym m.in. dotychczasowy przebieg służby obwinionego sędziego, jego poprzednia karalność/niekaralność dyscyplinarna, czy też zachowanie po popełnieniu czynu. Takie stanowisko SN przyjął w wyroku z dnia 18.06.2015 r., SNO 33/15. Por. orzeczenie z dnia 19.03.2019 r., II DSI 58/18, które wprawdzie dotyczy okoliczności łagodzących w przypadku obwinionego prokuratora, ale SN podnosi, że przyznanie się do zarzucanego czynu, nieutrudnianie postępowania karnego i dyscyplinarnego, przyznanie się do winy, jak również okazywanie skruchy, podjęcie działań zmierzających do zrekompensowania wyrządzonej szkody oraz doznanej przez pokrzywdzonego krzywdy należy postrzegać jako zachowanie standardowe wymagane od osób piastujących taki urząd.

³² Postanowienie SN z dnia 9.05.2019 r.